

GRÓF PEJACHEVICH ANTAL TÁBORNOK FŐISPÁNI BEIKTATÁSÁRA KÉSZÜLT ZÁSZLÓ (1798)

A veszprémi Laczkó Dezső Múzeum Iparművészeti Gyűjteménye 53.3.302. ltsz. alatt egy XVIII. század végi zászlóemléket őriz, tévesen „temetési címer” megjelöléssel.¹ A műtárgy a II. világháborút követő államosítások során (1952. évi 4. törvényerejű rendelet²) került Porva-Szépalmapusztáról (Veszprém megye), verőczei és hídvégi gr. Pejachevich-Mikó Endre mezőgazdász, m. kir. tartalékos repülő főhadnagy (született Felsőludány, Nógrád vm. 1910. június 10.)³ kastélyából a veszprémi múzeumba 1953 januárjában, ahol azt Vajkai Aurél néprajzos múzeológus, múzeumigazgató leltározta be hevenyészve.

A műtárgy leírása

A zászlólapot 2 db 75x75 cm méretű fehér színű (mára már erősen kifakult) selyemlapból varrták össze.

Az előlapra a verőczei Pejachevich család grófi címerét festették.⁴ Egyenes állású, gyöngysor keretezte⁵, kék címerpajzsban, zöld talajon, aranykoronával fedett ezüst- (napjainkra sötétszürkére oxidálódott) oszlop tetején jobbra néző, fekete sas, csőrében arany kettős kereszt, jobb karmában aranykard, bal karmában kereszttel díszített, arany országalma. Az oszlop két oldalán egy-egy kifelé forduló, vörös nyelvű, kettős farkú, ágaskodó, aranyoroszlán, jobb mancsában aranymarkolatú, ezüstpengéjű szablyával. A pajzson vörös bélésű, kilencgyöngyös, arany grófi korona. A grófi korona felett három, aranykoronás, vörös bélésű ezüst rostélysisak, a középső szembe, a két szélső kissé befelé fordított helyzetben. A középső sisak sisakdísze jobbra néző, fekete sas, csőrében arany kettős kereszttel, jobb karmában aranykarddal, bal karmában koronás arany országalmával. A jobb oldali sisak sisakdísze balra forduló, vörös nyelvű, kettős farkú, növekvő, aranyoroszlán, jobb mancsában arany szablyával. A bal oldali sisak sisakdísze koronás ezüst- (mára sötétszürkére oxidálódott) oszlop. Címertartók, jobbra egy német-római birodalmi

herold, balra egy magyar királyi herold. A német herold fején fekete háromszögletű kalap. Haja bodros, arca mára már teljesen elmosódott, eredetileg a barokk divatnak megfelelően nyilván beretvált lehetett. Combtóig érő, rövid ujjú, arany felsőruhája mellrészén a Német-Római Szent Birodalom kétfejű fekete sasa, felette lebegő császári korona. Szűk ujjú, földig érő, palástszerű alsóruhája fekete, amelynek szétnyíló hasítéka látni engedi szűk, lábszárra simuló fekete nadrágját, amely egybeolvad fekete lábbelijével. A magyar herold fején barna prémes, balra hajló veres leffentyűs kucsma. Haja homlokába fésült, arca bajuszos. Felsőtestén antikizáló, szürke mellvert, mellrészén Magyarország koronás kiscímerével. A címer érdekessége, hogy a pajzs bal oldali mezeje nem vörös, hanem szürke (eredetileg valószínűleg ezüst vagy kék) színű. Szűk ujjú, alul földig érő, elől felhasított ruhája vörös színű. Szűk nadrágja kék, csizmája eredetileg sárga lehetett. A címer mögött kék címersátor⁶ arany zsinórokkal és bojtokkal. A címersátor bélése jobbra fekete, balra arany.

A címer körül vörös színű, nagybetűkkel festett ovális körirat, amely a címer alatt kezdődik és balról jobbra halad: ~ C ANTONIO . PEJACSEVICH . DE VEROZCA GENERALI & S . C . R . A . M CAMERARIO DIE 21 MAYI 1798 IN SVPREMVM COMITEM INSTALLATO A FILIO ANT : & SVBDITIS EQVI : DICATVM (magyarul: verőczei gróf Pejachevich Antal tábornoknak, a szent császári, apostoli királyi felség kamarásának 1798. május 21. napján, főispáni beiktatásakor, fiától Antaltól és a nemességétől).⁷ A felirat ANTONIO szavában az N-betűk szárainak átkötése fordított helyzetű. Az ANTONIO és a PEJACSEVICH szavak után kis hatágú borvörös csillagocskák szolgálnak szöközi elválasztásul. Az ANT és EQVI szavak után kettőspont található.

Az előlap selyme két darabból van összetoldva. Az illesztési vonal vízszintes, a középső sisak koronájától kissé feljebb esik. (1. ábra)

A hátlap szintén fehér alapszínű. Közepén hat sorba rendezett, borvörös színű nagybetűkkel festett felirat:

PATRI . / INDULGENTISSIMO./ AUGUSTIS .
GRATIIS ./ INCLYTO ./ FAMILIE . ORNAMENTO
./ D : D : D : / (magyarul: a legkegyesebb atyának, a
császár kedveltjének, a család ékességének, adja,
adományozza, ajánlja). A „D.D.D.” a latin *dat, donat, dedicat* kifejezés rövidítése.⁸ A szavak közti elválasztásra itt is apró borvörös színű, hatágú csilagocskák szolgálnak, a D.D.D. betűk között, illetve után két-két ugyanilyen csilagocskára szerepel. A hátoldal feliratának U-betűi, eltérően az előlap feliratának U-betűitől, nem V-alakúak, hanem alul íveltek. A feliratot egy fekvő ovális formátumu, zöld babérlevelekből álló festett koszorú foglalja magába.

A babérkoszorú külső oldalán trófeumszerűen elhelyezett fegyverek, hadieszközök és hadijelvények láthatók. Ezek a koszorú alsó középrészétől kezdve és balról jobbra haladva a következők: mozsárgyú, alatta kisebb láncos és rudas ágyúgolyók⁹, fekete hüvelyű balkáni tör, az ágyú előtt négy nagyobb kerek, gyújtónyílással ellátott bomba, egy ismeretlen, sulyomra¹⁰ emlékeztető, de nem négy-, hanem háromágú tárgy (talán valamilyen tüzér vagy hadmérnöki műszer?), *fascēs*¹¹, a bombáktól részben elfedve ismeretlen vas- és fatárgy (tüzérségi műszer, kartácsszelence?). Továbbá vörös-fehér sávós rúdra erősített, a rúdra merőlegesen halványkék-fehér sávózású zászló, Magyarország koronás kiscímerével, amely a rúdra merőleges helyzetű. A zászlólapon nyolc kék és kilenc fehér sáv található, amelyek változó szélességűek. Az egyik kék sáv kettéágazik! A magyar címeres zászlólap és a babérkoszorú között két magyaros szablya és egy nyugati törkard arany markolata, utóbbi kardbojttal. A magyar címeres zászló alatt, attól szinte teljesen elfedve egy fekete-fehér sávós nyélre erősített fehér (szürke?) zászló. Ezen zászló rúdja közvetlenül a magyar címeres zászló rúdja felett található. E két zászló felett, fehér-vörös vékony sávós nyélen egy fehér zászló, a rúdra merőlegesen elhelyezett balra lépő vörös griffel, amely jobbában egyenes vörös kardot, baljában vörös leveles vörös ágat tart. A griffes zászló mögött, vörös-fehér sávós nyelű fehér (halványzöld?) zászló, teljesen elfedve. A griffes zászlót kissé elfedi egy négy-szögletes zöld zászló, kettős farkú fekete oroszlánnal. Ezen zászlók felett két további, kék színű zászló. Közülük a felső, vörös-fehér sávós nyelű zászlón Poroszország kék koronás, kékkel fegyverzett fekete sasa, jobb karmában kék karddal, bal karmában kék országalmával. A sas fegyverzete (csőr és karmok), valamint a korona, a kard és a jogar valamivel világosabb kék színűek, mint a zászlólap. Az alsó kék zászló keresztrúddal kapcsolódik narancs-fekete

sávós nyeléhez. Zászlólapján annak színétől valamivel világosabb kék színű, kitárt szárnyú madár (sas?). A felső kék zászló alatt egy narancssárga-fekete sávós nyelű döfőfegyver¹², majd tovább egy arany végződésű vörös marsallbot, egy arany színű lovassági harsona és egy barna síp helyezkedik el. Itt érkezünk el a babérkoszorú felső közepéhez. A további hadijelvények a koszorú jobb oldalán, fentről lefelé következnek: egy másik barna síp, fémgyűrűs barna fagott, arany lovassági harsona, barna nyelű lófarkas lándzsa, narancs-fekete sávós nyelű alabárd, majd vörös-fehér sávós rúdon fehér zászló, amelyen a nyélre merőleges helyzetű, királyi aranykoronás, arany szegélyű zöld címerpajzs található, kivehetetlen ábrával, a pajzs alatt kettős ággal. A zöld pajzsú zászló lapja előtt szintén narancs-fekete sávós rúd, külön keresztrúddal erősített háromszögletes vörös zászló, három fehér félholddal (török zászló). Majd fekete-fehér sávós rúdon – a másik oldal magyar zászlójához hasonlóan – a rúdra merőleges halványkék-fehér sávózású zászló, rajta a Német-Római Birodalom koronás, gloriolás kétféjű fekete sasa, jobb karmában karddal, bal karmában jogarral, mellén címerpajzsral (hasított pász, jobbra vörösben fehér pólya (Ausztria), balra arany mezőben lebegő fehér bástya (Kasztília?)¹³). A zászlólapon kilenc kék és tíz fehér sáv található. A sasos zászló szinte teljesen elfed egy fekete-fehér sávós nyelű fehér zászlót. A négy fentebbi zászló közt, fekete-narancs sávós nyélen, keresztrúdon egy ötödik sötétkék zászló kisebb részlete látszik. A kétféjű sasos császári zászló és a babérkoszorú között két szuronyos puska csövének részlete. A puska alatt nyolcküllős, barna fakerekű tábori ágyú, barna tömlőléccel, az ágyú előtt négy sorba rendezett tíz ágyúgolyó (1–2–3–4). Az ágyú csöve és az ágyúgolyó gúla között fekvő, hengeres fémdob, vörös-zöld, farkasfogas díszítéssel. A dobtól jobbra szürkés, rostélyos sisak, valamint mellvért karvasakkal, vaskesztyűvel és egy másik, vörös-fehér tollbokrás sisakkal. A vértzet külső oldalán szürke, ovális pajzs, két barnás fogantyúval.

A trófeum alsó középrészén vörös-fehér-vörös sávós szalagon a Katonai Mária Terézia Rend lovagkeresztje függ. A rendjelvény ábrázolása stilizált. Az ausztriai ház színeit (vörösben fehér pólya) mutató, kerek középmező széléről hiányzik a rend jelmondata: „FORTITUDINI (vitézségért). Mindenesetre a kifelé szélesedő, fehér színű keresztzárak végződése egyenes és nem hullámos lezárású, amely megfelel a Makai Ágnes által I. típusúnak nevezett (az 1757-es alapítástól a napóleoni háborúk végéig adományozott) rendjelvények sajátosságainak¹⁴.

A rendjel szalagján, illetve részben a szalagok szárai között két barna színű lovassági üstdob, egy-egy dobverővel, a dobok alatt sűrűkék mellvért, a vértől jobbra fehér patyolatú, vörös török turbán, forgóval, a vért alatt három aranyveretes, fekete hüvelyű magyar szablya és két barna színű balkáni puska.

Az egész trófeumot a zászlólap szélein végighúzódo, négyszögletes keretet alkotó, barna gallyakon nőző fűzöld tölgylevelek szegélyezik (2. ábra)

A zászló ábráját a készítéskor először ceruzával előrajzolták, majd ezt követően festették ki. A ceruzavonalak helyenként – pl. az előlapon lévő Pejachevich-címer középső sisakján lévő sisakdísznél (sas karmai), valamint a hátlap feliratának betűinél – jól látszanak. Egyes azonos színekből – pl. vörös, zöld – többféle színárnyalatot használtak. Így borvörös mindkét oldal felirata, a grófi korona bélése, a címer sisakjainak bélése, a trófeum sisakjának tollbokrétaja, a magyar címeres zászló címerének kettős kereszt mezeje. Élénk vörös a Mária Terézia Rend szalagjának két szélső sávja, a marsallbot. Cinóbervörös a török (félholdas) zászló, az ezzel ellentétesen, szemben elhelyezett másik, erősen eltakart zászló, a magyar címeres zászló címerének sávjai és a császári zászló címerének vörös részei. Sárgászöld a Pejachevich-címerben a talaj, a magyar zászló címerének hármashalma, a fekete oroszlános zászló alapszíne, a zöld címeres zászló címerpajzsa. Fűzöld a külső tölgyfalevél szegély. Kékeszöld a babérkoszorú. A címer valójában sárga (címerleírásban aranyként szereplő) részletei helyenként aranyozottak. Aranyozás nyomai vehetők ki a címertartó magyar herold kucsmájának vörös leffenytyűjén is.

A két zászlóoldal ábrája nagy valószínűséggel két különböző személy munkája. A címeres oldal egyetlenebb, darabosabb alkotás. A trófeum ábrázolása jóval könnyedebbre, lendületesebbre sikerült.

Fontosnak tartom megemlíteni, hogy a Pejachevich-címer oszlopon álló és sisakdíszében található sas ábrázolása – eltérően a Pejachevich-címer egyes további fennmaradt ábrázolásaitól (3–4–5–6. ábrák)¹⁵ – nem a császári sas típusát, hanem a porosz címer XVIII. századtól kialakult címersasának típusát mutatja. Ezen porosz sas ábrázolások sajátossága, hogy a madár kiterjesztett szárnya szélesebb, mint amilyen magas. Egyes ábrázolásoknál farka nem szemből, hanem oldalnézetből látszik. (A nagyszámú porosz sasábrázolások közül itt a 24. (berlini) népfelkelő zászlóalj 1813-ból megmaradt zászlóját mutatom be. (7. ábra)¹⁶

A műtárgy meglehetősen megviselt, sérült állapotban maradt korunkra. Az előregedett selyem foszlik,

török. Helyenként kisebb-nagyobb darabok már hiányoznak. Egyes festett részletek szinte kitörnek, aminek feltehetően az alkalmazott festékek anyaga lehet az oka. A tárgy szélein egykori varrás nyoma látszik, közte zöldeskék-kékeszöld cénamaradványokkal. Ezért feltételeztem, hogy a meglévő műtárgy eredetileg csak a zászló középrészét alkothatta, s azt egykor rávarrhatták egy masszívabb, jobb tartást biztosító, zöldeskék-kékeszöld színű anyagból lévő szegélyrészre. A restaurálás közben azonban, gondosabb megfigyeléskor kiderült, hogy a trófeumot ábrázoló zászlólap bal szélén kerek fejű zászlószögek lenyomatai és a szögek által okozott lyukak látszanak.

A zászló restaurálását 2003 folyamán Egervári Márta és Kovács Ilona restaurátorok végezték el, megmentve a pusztulástól ezen genealógiai, heraldikai, falerisztikai és vexillológiai szempontból értékes és legalábbis múzeumunk gyűjteményében egyedülálló műtárgyat.¹⁷

Gróf Pejachevich Antal altábornagy

A zászló eredetét, keletkezésének körülményeit a rajta lévő feliratok és címer, valamint a múzeumba való bekerülés előtti őrzési helye egyértelműen meghatározzák.

A bolgár eredetű, a török ellen szabadcsapatokat kiállító, majd 1690 körül a török elől Horvát-Szlavonországba menekült Pejachevich család tagjai már a XVII. században báróként szerepeltek, majd a család János József nevű tagját (Eszék, 1710 – Sopron, 1787) Mária Terézia királynő Bécsben, 1772. július 22-én grófi rangra emelte, s egyúttal a család címerét is kibővítette. Pejachevich János József Peterson Erzsébettel kötött házasságából négy gyermek született, 1. Zsigmond gróf (1741–1806) (a rumai vonal alapítója), 2. Jozefa grófnő apáca, 3. Ferenc Károly gróf cs. kir. kamarás (+ 1815) (a nasiczi vonal alapítója) és 4. Antal gróf (a budai vonal megalapítója).¹⁸ A bemutatott zászló ezen ifjabb Antal személyéhez köthető.

Tekintve, hogy Antal gróf szép katonai pályát futott be, s a cs. kir. hadsereg mindíg gondosan adminisztrálta tisztjeinek szolgálatát, életútjának állomásai viszonylag jól nyomkövethetőek.¹⁹ Eszéken született 1749/1750 táján. A kor általános gyakorlatának megfelelően fiatalon, 18 évesen állt be katonának. Szolgálatát alhadnagyként a Pálffy vérteszrednél kezdte. Ezt a vérteszredet 1682-ben gr. Mercy altábornagy állította fel. Ezredtulajdonosa többször változott az idők folyamán. Erdődi gróf Pálffy Károly 1734-től

1774-ben bekövetkezett haláláig volt az ezred tulajdonosa, s egyben névadója, 1735-től ezredesi, 1741-től vezérőrnagy, 1745-től altábornagy, 1754-től lovassági tábornoki, majd 1774-től tábornagy rangban. Utolsó ezredtulajdonosa 1774–1775-ben Georg Heinrich Rotschütz báró volt. Az ezredet 1775-ben Szlavóniában feloszlatták és alegységeit más ezredbe osztották be. Pejachevich Antal kapitányságig vitte a Pálffy vérteseknél.²⁰

1773 januárjában lépett elő őrnaggyá, ugyanekkor áthelyezték a Gradiskai határőrezredhez. Ezt az alakulatot 1750-ben állították fel a szlavóniai Eszéken. Ezredtulajdonosa 1766-ig Friedrich Daniel Baron de Saint André altábornagy volt. Az ezred elnevezése 1766-ban 67. gradiskai határőr-nyalozezredre, majd 1798-ban 8. gradiskai határőr-nyalozezredre módosult. A katonai határőrvidéknek a polgári közigazgatásba való betagolásakor 1873. október 1-jén oszlatták fel.²¹ Az ezred a hétéves háborúban 1757-ben részt vett a görllitzi ütközetben, és Hadik András altábornagy (később tábornagy) híres berlini vállalkozásában²², 1760-ban a landshuti csatában és Glatz ostromában, 1761-ben Schweidnitz elfoglalásában. Ezen ezreddel vett részt Pejachevich a Poroszország elleni bajor örökösödési háborúban (1778–1779).²³ Pontosabb működését nem ismerjük. Az ezrednek egyik zászlóalja Loudon tábornok Csehországban tevékenykedő hadseregébe beosztva, 1778. szeptember 19-én Leitmeritz megszállásában vett részt, a Bródi határőrezreddel.²⁴

Rövidesen alezredessé, majd 1786 áprilisában ezredessé lépett elő, s áthelyezték az 1. báni határőrezredhez. Ezen ezredet 1746-ban állították fel a báni határőrvidéken. Az osztrák örökösödési háború végén Németalföldön, a hétéves háborúban 1757-ben Prágánál és Schweidnitz ostrománál, 1760-ban Drezda ostrománál, a bajor örökösödési háborúban 1778-ban Csehországban harcoltak katonái. Utóbb ezt az ezredet is a katonai határőrvidék felszámolásakor, 1873-ban szüntették meg.

Az 1788–1791-es török háborúban²⁵ szintén több ütközetben vettek részt. 1788 februárjában a török-horvátországi²⁶ expedícióban. Május 31-én, a Glina folyó menti őrvonalat három menetoszlopba rendezett mintegy 3000 fős török csapat támadta meg a sarasellői sáncoknál²⁷, a kattinovaczi hídnál és az uranowinai²⁸ fűrészmalomnál. Itt Knesevich őrnagy egy századnyi szlúini határőrének siettek segítségére Pejachevich ezredesi katonái, s kétórás ütközet után az ellenséget megszalasztották. A menekülőket részint levágták, részint átzavarták a határon. Június 25-én a kladausai (Kladusch)²⁹ várkastélynál (a Glina folyótól

kissé D-re) végzett felderítésben szerepelt az ezred egy része Pejachevich vezetésével. Majd a czerniopotoki őrvonalat parancsnokolta. Július 12-e holdvilágos éjszakáján 1000 határőrével, 600 főnyi fedezet mellett, török területen a búzát learattatta, s a zsákokba töltött 2300 mérő³⁰ gabonát málhásállatokkal elhozatta. (8–9. ábrák)

1789-ben a horvát határon felállított őrvonal fedezetét látta el. Augusztus 13-án, a czerniopotoki sáncoknál tizenegy órnyi harcban, 6 századnyi saját erővel egy 9000 fős, többnyire lovasságból álló török csapat támadását verte vissza sikeresen, az ellenségnek nagy veszteséget okozva. Szerencsés vállalkozásaival, amelyek nem maradtak meg a saját határvonalakon belül, megkönnyítette a Dubicza, Novi és Czetin erősségei elleni főtámadást.³¹

Tevékenységével kivívta Loudon tábornagy tökéletes megelégedését. Vitézségéért a Katonai Mária Terézia Rend 1790. december 19-én lezajlott XXIII. promotioján elnyerte a rend lovagkeresztjét.³²

1793-ban vezérőrnaggyá lépett elő. A campoformioi békekötésig (1797) a rajnai hadseregnél szolgált tovább eredményesen, Franciaország ellen harcolva. Majd Zágrábban volt dandárparancsnok 1801-ig, amikor altábornaggyá léptették elő és nyugállományba helyezték.³³ 1797-ben még aktív szolgálata idején nevezték ki Pozsega vármegye főispánjává.³⁴ Főispáni beiktatására azonban – feltehetően szolgálati elfoglaltsága miatt – az ismertetett zászló felirata szerint csak 1798. május 21-én került sor. Ezen tisztségéből fakadó tevékenysége még feltáratlan. Főispáni tisztét haláláig betöltötte. 1802. szeptember 25-én halt meg szlavóniai birtokán, Verbetitzen.³⁵

Feleségétől, gr. Draskovich Borbálától több gyermeke született: 1. Antal (+ 1838), 2. István (+ 1824), 3. Borbála (br. Schnehen Ernőné) és 4. Anna (dr. Golubichné).³⁶ A Pejachevich család budai ága fiágon már Antal altábornagy unokájában, a XIX. század derekán kihalt, de a család nasiczai ága napjainkban is virágzik. Ehhez az ághoz tartozott a porva-szépalmapusztai kastély utolsó, 1945 előtti tulajdonosa is, gr. Pejachevich-Mikó Endre.³⁷

A főispáni beiktatására Antal fia és a vármegyei nemesség által készített zászló haditörőféai egyértelműen utalnak Pejachevich Antal tábornok katonai szolgálatának egyes állomásaira. Így a porosz sasos zászló a Poroszország elleni bajor örökösödési háborúban való részvételére, a török félholdas zászló, a turbán, a balkáni puskák pedig a török elleni 1788/1789-es hadjáratban szereplésére emlékeztetnek, nemkülönben az ugyanezen hadjáratban elnyert Mária Terézia Rend lovagkeresztje is.

Trófeumokat, kezdetben az ellenségtől zsákmányolt, majd saját fegyverekkel és hadijelvényekkel is ellátva az ókortól kezdve gyakran és előszeretettel ábrázoltak. A trófeumok a reneszánsz korban ismét kedveltek lettek. A nyomtatás elterjedésével pedig könyvek, újságok, aprónyomtatványok révén rendkívül széles körben terjedt el ábrázolásuk, részben az egyes hadvezéreket bemutató képek kiegészítő díszeként, részint önállóan is, mint lapkezdő, vagy lapvégi minták. Ezek közül itt egy a Pejachevich-féle zászlóhoz időben is közelálló trófeumábrázolást mutatok be, amely a Katonai Mária Terézia Rend alapszabályait ismertető könyvecske fejléceként jelent meg Bécsben, 1811-ben és a zászló trófeumához hasonlóan fő ékessége szintén a rendjelvény.³⁸ (10. ábra)

Egyes országos tisztséget betöltő méltóságaink – valószínűleg a középkortól kezdve, de Habsburg-házi királyaink korától már bizonyíthatóan is – beiktatásukkor díszes zászlót kaptak. Így pl. az erdélyi vajdák³⁹, a horvát bánok (1537-től kezdve bizonyíthatóan folyamatosan 1869-ig)⁴⁰ és a török korszak végvári főkapitányai. Utóbbiak beiktatásáról írta Pálffy Géza a korszak jeles kutatója: „Az úgynevezett végvári szokásjog ugyanis előírta, hogy a jelentősebb váraknál a főkapitányok hatalmi jelvényként beiktatásuk alkalmával egy dobot és egy fehér színű, úgynevezett országzászlót kaptak, amelynek egyik oldalán a feszület, másikon pedig a császári hatalmat jelképező sas volt látható. Végül a tisztségbe történő bevezetés során a főkapitányok az egyik királyi biztos által előre felolvasott esküszöveget (iuramentum installationis) ismételték meg, miközben két ujjukat a magasba emelték, másik kezükkel pedig ezzel egyidejűleg az ország zászlóját fogták”.⁴¹

A horvát bánoknak szintén a királyi megbízott adta át a rendszerint Zágrábban, egyes időszakokban Varasdon tartott beiktatáson a báni zászlót (*bandrium regium*), illetve a báni jogart (buzogányt)⁴².

Elképzelhetőnek tartom, hogy esetleg a főispánok beiktatásakor is szerepelhetett hasonló zászló. Az ismertetett zászlót azonban nem tartom ilyennek. Elsősorban azért mert azon semmilyen országos címer vagy jelkép (pl. *Patrona Hungariae*) nem szerepel, hanem kizárólagosan családi, sőt személyes vonatkozások, de ellentmond ennek a zászló olcsóbb, egyszerűbb kivitele (festés) is. A zágrábi Horvát Történeti Múzeumban fennmaradt báni beiktatásokra készült zászlók sokkalta pompásabb, költségesebb, himzett darabok.⁴³ Az azonban elképzelhető, hogy a fentebbi zászlóátadás nyilván akkoriban közismert szokása ösztönözhetette Pejachevich tábornok fiát és a megyei nemességet egy általuk elkészítettett, tehát nem hivatalos zászló átadására, amellyel egyszerűen a főispánhoz való ragaszkodásukat, szeretetüket akarták kifejezésre juttatni.

Mintha egy hasonló (de nem azonos) esetet dokumentálna nagykárolyi gr. Károlyi György Gyulán, 1842. május 17-én Békés vármegye főispáni székébe való beiktatásának korabeli leírása. Itt a beiktatás végén br. Wencheim Béla, a nemesi bandérium vezetője átadta Károlynak emlékül a nemesi bandérium zászlóját, amelyet a megye nemes hölgyei hímeztek és Vörösmarty Mihály emléksora díszített.⁴⁴ A Pejachevich tábornok beiktatásakor ajándékozott zászló azonban egy bensőségesebb aktus emléke lehetett, mert ezen nem a vármegye-⁴⁵, hanem a főispán családi címere, valamint további személyes, katonai életéhez kapcsolódó jelképek szerepeltek.

RÖVIDÍTÉSEK

- Ausstellung ... 1957 = Ausstellung Waffen und Uniformen in der Geschichte. Museum für Deutsche Geschichte. Berlin/Ost 1957
- BAJÁK 1991 = BAJÁK L.: Főispáni beiktatás Békés megyében 1842. Honismeret 19. 1991. 13–16.
- BÁRCZAY 1897 = BÁRCZAY O.: A heraldika kézikönyve. Budapest 1897
- BEKE 1995 = BEKE M.: A Primási Levéltár címeres és nemesi emlékei. Esztergom 1995
- BOGDÁN 1987 = BOGDÁN I.: Régi magyar mértékek. Budapest 1987
- BOROŠAK-MARIJANOVIĆ 1996 = BOROŠAK-MARIJANOVIĆ, J.: Zastave kroz stoljeća. Katalog Muzejskih Zbirki 27. Zagreb 1996
- CSÁKY 1995 = CSÁKY I.: A Magyar Királyság vármegyéinek címerai a XVIII–XIX. században. Budapest 1995
- DEMMIN 1891 = DEMMIN, A.: Die Kriegswaffen in ihren geschichtlichen Entwicklungen von den ältesten Zeiten bis auf die Gegenwart. Gera 1891
- FALLENBÜCHL 1994 = FALLENBÜCHL Z.: Magyarország főpánjai 1526–1848 (Die Obergespanne Ungarns 1526 – 1848). Budapest 1994
- FELSZEGHY–RÁTVAY–PETRICHEVICH–AMBRÓZY 1943 = Felszeghy F.–Rátvay I.–Petrichevich Gy.–Ambrózy Gy. (szerk./ed.): A rendjelek és kitüntetések történelmünkben. Budapest é.n. (1943) (E munka valódi szerzője RAINER R. volt, ahogyan a mű előszavából kiderül.)
- GERŐ 1940 = GERŐ J.: A királyi könyvek. Az I. Ferenc József és IV. Károly király által 1867-től 1918-ig adományozott nemességek, főnemességek, előnevek és címerek jegyzéke. Budapest 1940
- Geschichte der k.k. Regimenter... 1791 = Geschichte der kaiserl. königl. Regimenter seit ihrer Errichtung bis auf gegenwärtige Zeiten etc. Von einem Veteran. Wien 1791
- GERT 1984 = GERT, O.: Lexikon der Heraldik. Leipzig 1984
- GUDENUS 1990–1998 = GUDENUS J. J. : A magyarországi főnemesség XX. századi genealógiája. I–IV. Budapest 1990–1998
- GUTKAS 1980 = GUTKAS, K.: Kaiser Josephs Türkenkrieg. In: Österreich zur Zeit Kaiser Josephs II. Niederösterreichische Landesausstellung. Katalog der Niederösterreichischen Landesmuseums Nr. 95. Wien 1980. 271–273.
- HARDING-GRAY 1995 = Harding D.–Gray, R. (főszerk./ed.): Fegyvertípusok enciklopédiája. Hét ezred fegyvereinek kézikönyve. Budapest 1995
- HIRTENFELD 1857 = HIRTENFELD, J.: Militär-Maria Theresien-Orden und seine Mitglieder. Wien 1857
- HOPPÁL 2001 = HOPPÁL D.: A történelmi Magyarország vármegyéinek címerai. Budapest 2001
- ILLÉSY–PETTKÓ 1895 = ILLÉSY J.–PETTKÓ B.: A királyi könyvek. Jegyzéke a bennük foglalt nemesség, cím, címer, előnév és honosság adományozásoknak 1527–1867. Budapest 1895
- KALMÁR 1971 = KALMÁR J.: Régi magyar fegyverek. Budapest 1971
- KEMPELEN 1911–1932 = KEMPELEN B.: Magyar nemes családok. I–XI. Budapest 1911–1932
- Kurze Geschichte der k.k. Regimenter... 1800–1812 = Kurze Geschichte der kais. königl. Regimenter, Corps, Bataillons, und anderen Militaer-Branchen von ihren Ursprung an bis zu Ende des Feldzuges von 1799. I–III. Wien 1800, 1801, 1812
- LIPSKY 1806 = LIPSKY, J.: Mappa generalis regni Hungariae partiumque adnexarum Croatiae, Slavoniae et confinium militarium magni item principatus Transylvaniae. Pesthini 1806
- MAKAI 1987 = MAKAI Á.: A Katonai Mária Terézia Rend emlékei múzeumunkban. (Erinnerungsstücke des Militär-Maria-Theresien-Ordens im Museum – Памятники Военного Ордена Марии Терезии в нашем музее.) Hadtörténeti Múzeum Értesítője 2. 1987. 193–227.
- MARKÓ 1941 = MARKÓ Á.: Hadik András altábornagy berlini vállalkozása. (1757. okt. 10–23.). Hadtörténelmi Közlemények 42. 1941. 38–92.
- NAGY 1857–1865 = NAGY I.: Magyarország családai címerekkel és nemzékrendi táblákkal. I–XII. Pest 1857–1865
- NYULÁSZINÉ 2001 = NYULÁSZINÉ STRAUB É.: Magyarország címerkönyve. A heraldika alapjai. Budapest 2001
- PÁLFFY 1998 = PÁLFFY G.: A veszprémi végvár fő- és vicekapitányainak életrajzi adattára (16–17. század) (Biographical Database of Captains-Generals and Assistant Captains-Generals of Borderfortress of Veszprém (16-17th Century) – Datenarchiv zum Lebenslauf der Ober- und Vicehauptmänner der Grenzfestung Veszprém (16–17. Jahrhundert)) In: Tóth G. P. (szerk./ed.): Veszprém a török korban. Felolvasóülés Veszprém török kori emlékeiről. Veszprémi Múzeumi Konferenciák 9. Veszprém 1998. 91–187.
- PALLAS 1893–1904 = A Pallas Nagy Lexikona. Az összes ismeretek enciklopédiája. I–XVIII. Budapest 1893–1904
- PANDULA 1998 = PANDULA A.: Insigniológia. In: Bertényi I. (szerk./ed.): A történelem segédtudományai. Budapest 1998. 305–318.
- PEJACSEVICH 1876–1900 = PEJACSEVICH, J.: Forschungen über die Familie der Freiherren und Grafen Pejacevich und die stammverwandten

Freiherren von Parchevich, Knezevich, Thomagionovich und Czerkiczzy zur näheren Erläuterung der im Jahre 1876 zusammengestellten grossen Stammtafel. I–VI. Wien 1876–1900

PICKL 1903 = Pickl, von Witkenberg W. (Bearbeitet und herausgegeben): Kämmerer-Almanach. Wien é.n. (1903.)

SCHWICKER 1878 = SCHWICKER J. H.: Magyarország s a bajor örökösödési háború. Századok 12. 1878. 389–412., 487–509.

SIEBMACHER 1893 = CSERGHEŐ G.: Der Adel von Ungarn sammt Nebenländern der St. Stephans-Krone. In: SIEBMACHER, J.: Grosses und allgemeines Wappenbuch. IV. Band 15. Abtheilung. Nürnberg 1893

Spezialkarte 1:75 000 = Spezialkarte der österr.-ung. Monarchie 1:75 000

Statuten des Maria Theresien-Ordens 1811 = Statuten des löblichen militärischen Maria Theresien-Ordens. Wien 1811

STOLZER 1993 = STOLZER, J.: Alphabetisches Gesamtverzeichnis der Mitglieder des Militär-Maria Theresien-Ordens 7. 3. 1758. – 3. 10. 1931. Zeitschrift der Österreichischen Gesellschaft für Ordenskunde IV. Jahrgang Nr. 3. August 1993. Nr. 11.

THÜRHEIM 1880 = THÜRHEIM, A.: Gedenkblätter aus der Kriegsgeschichte der K.K. oesterreichischen Armee. I–II. Wien und Teschen 1880

TÓTH G.–SCHLEICHER 2003 = Tóth G. P.–Schleicher V. (szerk/ed.): Térjünk a tárgyra! Kiállítás a Laczkó Dezső Múzeum alapításának 100. évfordulójára. (Get On To the Object! Exhibition on the Centennial of the Laczkó Dezső Museums). Veszprém 2003

Törvények és rendeletek 1952 = Törvények és rendeletek hivatalos gyűjteménye 1952. Budapest 1953

ZARÁNDY 1904 = ZARÁNDY A. G.: A Pejácsevichek. Turul 22. 1904. 64–67.

egy részében nem lakik állandóan, állami tulajdonba kerül a tulajdonosnak a házingatlanban vagy annak egy részében tartott valamennyi ingósága is."

³ GUDENUS 1998. III. 59. Pejachevich-Mikó Endre 1945-ben valószínűleg a háborús események kapcsán elhagyta Magyarországot és Pasadena-ban (California, USA) telepedett le. A zászlót – a leltárkönyv bejegyzése szerint – feleségétől (Stief Magdolnától, szül. Eperjes, 1913. aug.12.) szerezte meg a múzeum.

⁴ SIEBMACHER 1893. 489–490., Tafel 358., legfelső sor jobb szélső ábra (nemesi címer) és felülről a 2. sor bal szélső ábra (bárai címer)

⁵ SIEBMACHER 1893. 489. címerleírása és Tafel 358. felülről a 2. sor bal szélső címerábrája szerint a pajzs feketével szegélyezett és aranyrutákkal megrakott. BÁRCZAY 1897. 104. 266. ábra és leírása alapján a pajzsra rombuszokkal ellátott fekete rájá van. A rája a magyar heraldikában szokatlan rutái változtak át a zászlón gyöngysorkeretté.

⁶ NYULÁSZINÉ 2001. 138. szerint a címersátor külső színe vörös vagy bíbor. GERT 1984. 437. (Wappenzelt címszó) azonban a címersátor leggyakoribb színei között, a bíbor és a vörös mellett a kéket is említi.

⁷ A zászlófeliratok fordításában Kredics László levéltáros, könyvtáros (Veszprém) volt segítségemre. Közreműködését ismételtelen köszönöm.

⁸ PALLAS IV. 1893. 840.

⁹ KALMÁR 1971. 181. 81–82. képek

¹⁰ A sulyom egy négyágú vastüske, amely nevét a hasonló formájú vízínövényről nyerte. A középkortól gyalogság és lovasság ellen alkalmazták, beszórva vele a várható felvonulás útját. Mivel a tüske egyik ága mindig égnek-állt a belelépő ló vagy ember megsérült, lesántult. (KALMÁR 1971. 326–327.) Még az I. világháborúban és a Magyar Tanácsköztársaság időszakában (1919) is használták táborvédelemre. (Pandula Attila közlése.) A zászlón ábrázolt ismeretlen tárgy jóval finomabb kivitelű, mint a gondos kivitelezést nem igénylő sulyom. Ágai nem egyenesek, hanem íveltek.

¹¹ A *fasces* a római kor *lictora*inak hivatali jelvénye, összekötözött vesszőkötég és bárd. Mint az igazságszolgáltatás jelképe napjainkig használatos. Pejachevich ezredesként-tábornokként és főispánként egyaránt ellátott bírói feladatokat is.

¹² A zászlón ábrázolt dőfőfegyver esetünkben – véleményem szerint – a partizán és a runka keveréke. A partizán a XV–XIX. században a gyalogság által használt, lándzsához hasonló, széles pengéjű, a penge tövével szárnyszerű nyúlványokkal ellátott dőfőfegyvere. A fegyver köpűs végződését sokszor rojttal díszítették. A XVIII–XIX. században már inkább csak a tiszték és altiszték jelvénye volt. A cs. kir. hadsereg Mária Terézia koráig (1740–1780) használta. Az angol gyalogság altisztjei még a napóleoni háborúkban is viselték. E fegyvertípusról: DEMMIN 1891. 829–830. (partizán), 834–835. (sponton); KALMÁR 1971. 47–48.; HARDING-GRAY 1995. 56–59. A runka (ronsard, roncic, ransour) nyárs alakú dőfőfegyver, oldalpengéi azonban

¹ Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém – Iparművészeti leltárkönyv. 1. 19.

² Törvények és rendeletek 1952. 84–86. Az 1952. évi 4. számú törvényerejű rendeletet 1952. február 17-én hirdették ki. Legfontosabb részét szó szerint idézem:

„1.§ 1. A jelen törvényerejű rendelettel összes alkatrészeivel és tartozékaikkal együtt állami tulajdonba vételnek:

a., mindazok a magántulajdonban álló házingatlanok (lakóházak, villák, öröklakások, üzletházak, üzemházak, raktárak, stb.), amelyeket vagy amelyeknek egyes részeit bérbeadás útján hasznosítják,

b., a tőkések, egyéb kizsákmányolók és a megdöntött társadalmi rendszer népelemének házingatlanai, abban az esetben is, ha azokat nem bérbeadás útján hasznosítják.

2. Ha az előző bekezdés b. pontjában megjelölt személy az állami tulajdonba vett házingatlanában, vagy annak

félhold alakban fölfelé ívelődnek. Mint gyalogsági fegyver, használata már a XV. század előtti időkben feltűnik, s még hadifegyver marad a XVI. század 2. feléig. E század első felében azonban már testőrségi díszfegyverként is szerepel. (KALMÁR 1971. 48–49., 77. kép) A zászlón ábrázolt fegyvernek ugyan vannak pengenyűlványai, de pengéje keskeny és horgos végű, rojt helyett lószórdíszrel látták el.

¹³ Ugyanezen címer díszíti a birodalmi sas mellét egy a Szent Római Birodalom Német Nemzetének heroldját ábrázoló XVI. századi metszeten, a herold címerköpenyén. Az eltérés csupán annyi, hogy a bástyas címerkép itt a pajzs jobb felére, az osztrák pólya pedig a bal félre került. GERT 1984. 392. („Tappert” címszóhoz tartozó ábra)

¹⁴ MAKAI 1987. 203–204., 210–211.

¹⁵ SIEBMACHER 1893. 489–490., Tafel 358. Továbbá a Pejachevich család grófi címere, amely egykor talán mappa vagy bútor díszítése lehetett. XVIII–XIX. sz. Réz, zöld bőr alátétlen. 13 x 15 cm. Porva-Szépalmapuszta (Veszprém m.), Pejachevich-kastélyból. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém – Iparművészeti Gyűjtemény, Ltsz.: 53.3.33. (TÓTH G.–SCHLEICHER 2003. 31. Nr. 57.) Valamint a Pejachevich család általam ismert legkorábbi címerábrázolása 1712-ből (BEKE 1995. 123. 33. ábra)

¹⁶ Ausstellung ... 1957. egyik ábrája után.

¹⁷ Gondos munkájukat, amely lehetővé tette ezen értékes műtárgy megújulását itt is megköszönöm.

¹⁸ A Pejachevich családról: NAGY 1862. IX. 195.; PEJACSEVICH 1876–1900.; SIEBMACHER 1893. 489–490. Tafel 358.; ILLÉSY-PETTKÓ 1895. 166.; PICKL 1903. 352.; ZARÁNDY 1904. 64–67.; KEMPELEN 1914. VIII. 250.; GERŐ 1940. 161.; BEKE 1995. 123., 351.; GUDENUS 1998. III. 50–61.

¹⁹ Életrajza összefoglaló jelleggel: HIRTENFELD 1857. 306.

²⁰ A Pálffy vértesezredről: Kurze Geschichte der k.k. Regimente... 1812. III. 203–208.; THÜRHEIM 1880. II. 628–630.

²¹ A Gradiskai határezerredről: Geschichte der k.k. Regimente... 1791. 165. Kurze Geschichte der k.k. Regimente... 1800. I. 312.; THÜRHEIM 1880. II. 581–586.

²² Hadik berlini vállalkozásáról: MARKÓ 1941. kimerítő hivatkozással a téma korábbi feldolgozásaira.

²³ A bajor örökösödési háborút tárgyaló csekély irodalomban akad magyar nyelvű is: SCHWICKER 1878

²⁴ Geschichte der k.k. Regimente... 1791. 165.; Kurze Geschichte der k.k. Regimente... 1800. I. 312.; THÜRHEIM 1880. II. 582.

²⁵ Az 1788–1791-es török háborúról röviden, összefoglaló jelleggel: GUTKAS 1980

²⁶ Kurze Geschichte der k.k. Regimente... 1800. I. 329. az eredeti német nyelvű szövegben „in türkisch-Croatien”. LIPSZKY 1808. VII. számú térképlapján a Horvát-Szlavónország és Bosznia közti területet, nagyjából az

Una és a Verbász folyók közti részt jelölte „Croatia turcica” felirattal.

²⁷ Ez feltehetően LIPSZKY 1806. VII. számú térképlapján, a Glina folyó D-i partján feltüntetett „Sztaro szello” nevének német elírásából keletkezett téves helynév. V.ö. Kurze Geschichte der k.k. Regimente ... 1800. I. 330. („von der Schanze bey Sarasello”).

²⁸ LIPSZKY 1806. VII. számú térképlapján „Uranovicza”, a Spezialkarte 1 : 75000, Zone 24. Kol. XIV. szelvényén (XIX. század vége) „Vranovina” szerepel a kérdéses térségben.

²⁹ LIPSZKY 1806. VII. számú térképlapján „Gr. Kladuss”.

³⁰ A mérő (metreta, Metzen) nagyságáról és különböző változatairól, amelyek 31,0–155,2 l, illetve 23,2–116, 4 kg között mozogtak: BOGDÁN 1987. 98–100.

³¹ Az 1. báni határezerredről és Pejachevich ottani működéséről: Geschichte der k.k. Regimente... 1791. 164.; Kurze Geschichte der k.k. Regimente... 1800. I. 328–331.; THÜRHEIM 1880. II. 591–594.

³² HIRTENFELD 1857. 306. 1734.; FELSZEGHY-RÁTVAY-PETRICHEVICH-AMBRÓZY 1943. 202–203. Nr. 26, születési éve itt tévesen 1772!; STOLZER 1993. 23.

³³ HIRTENFELD 1857. 306.

³⁴ FALLENBÜCHL 1994. 130. szerint 1797-től 1803-ig volt Pozsega vm. főispánja.

³⁵ HIRTENFELD 1857. 306. szerint halálakor 52 éves volt. Ezek szerint 1750-ben kellett születnie és 1768-ban beállnia a Pálffy vértesezredbe. Ezen évszámok azonban szerintem csak hozzávetőleges pontosságúak.

³⁶ NAGY 1862. IX. 195.; GUDENUS 1998. III. 51.

³⁷ GUDENUS 1998. III. 55–61.

³⁸ Statuten des Maria Theresien-Ordens 1811. kezdőlap fejléce

³⁹ Az erdélyi vajdák esetében ez a tárgykör még nincs feldolgozva. A román fejedelmek későbbi (XVI–XVII. századi) zászlóhasználatánál azonban kifejezetten utaltak a középkori magyar előzményekre. (Lektorom – Pandula Attila – megjegyzése alapján, amelyet itt is megköszönök.)

⁴⁰ BOROŠAK-MARIJANOVIĆ 1996. 92. Nr. 3. (Vlašić Ferenc báni zászlója 1832-ből), 92–93. Nr. 4. (Jellačić József báni zászlója 1848-ból), 93. Nr. 5. (Šokčević József báni zászlója 1860-ból). Mindhárom báni zászló fecskefarkú. Az 1832-es zászló mindkét oldala vörös, a másik kettő mindkét oldala a szláv nemzeti színeket (vörös-fehér-kék) mutatja. Egyik oldalukon külön-külön címerpajzsban Horvátország, Szlavónia és Dalmácia címere, a másik oldalon az illető bán családi címere látható. PANDULA 1998. 308.

⁴¹ PÁLFFY 1998. 97–98. Pandula Attila lektori véleményében – Pálffy Géza megfogalmazásától eltérően – a főkapitányi zászlók nem rendszeresített, tehát esetenként más és más kiviteltől voltát valószínűsíti, kiemelve azokon a magyar címer és a „Patrona Hungariae” ábrázolásokat.

⁴² PANDULA 1998. 308.

⁴³ V.ö. 25. jegyzet!

⁴⁴ BAJÁK 1991. 16.

⁴⁵ Pozsega vármegye 1745/1748-óta használt címeréről:

THE FLAG MADE FOR THE INAUGURATION OF GENERAL COUNT ANTAL PEJACHEVICH AS LORD-LIEUTENANT (1798)

A late 18th century flag item is preserved in the Applied Arts Collection of the Veszprém Dezső Laczkó Museum under inventory no. 53.3.302, mistakenly inventorised as „funeral coat-of-arms.” In January 1953, in the course of nationalisation, the piece found its way into the Veszprém (then Bakony) Museum from the manor of Count Endre Mikó-Pejachevich in Porva-Szépalmapuszta (Veszprém County). The object, sewn together from two sheets of silk, each measuring 75 x 75 cm, may have originally been the central section of a flag. On the front sheet, the painted coat-of-arms of the Pejachevich count's family can be seen, and on the back sheet, a painted trophy made up of weapons and articles of equipment, and decorated with the knight's cross of the Military Maria Theresa Order. Both sides of the flag are also provided with Latin inscriptions, which indicate that it was made by the count's son Antal and the county nobility for the inauguration of General Count Antal Pejachevich as Lord-Lieutenant, which took place on 21 May 1798.

Escaping from the Turks, the originally Bulgarian Pejachevich family settled in Hungary in the 17th century. In 1772, they were awarded the rank of count by Queen Maria Theresa. The Verőcse Count Antal Pejachevich from the so-

called Buda branch of the family was born around 1749/1750 in Eszék. He began his military career at the age of 18 with the Pálffy regiment of cuirassiers, where in time he rose from sub-lieutenant to captain. He was promoted to major in 1773, and was transferred to the Gradiska border regiment. In 1786 he became a colonel, and regimental commandant of the 1st ban border regiment. With his regiment he took part in the Turkish war of 1788–1791, distinguished himself repeatedly, and won the knight's cross of the Military Maria Theresa Order. He was a major-general from 1793, fought against the French with the Rhine army, and later served as brigadier of Zagreb. In 1802 he was promoted to lieutenant general, and retired. From 1797 until his death, he was lord-lieutenant of Pozsega County, and the flag described in this study was prepared for his inauguration into this office. He died on 25 September 1802 on his family estate in Verbetitz in Slavonia.

The damaged, rather badly preserved flag was restored in 2003 by Márta Egervári and Ilus Kovács, thus saving from destruction this object, which is valuable from the point of view of genealogy, heraldry, phaleristics and vexillology, and is at least unique in our museum collection.

3. ábra. A Pejachevich család nemesi címere (SIEBMACHER 1893 után)
Figure 3. The coat-of-arms of the Pejachevich family (SIEBMACHER after 1893)

4. ábra. A Pejachevich család grófi címere (SIEBMACHER 1893 után)
Figure 4. The count's coat-of-arms of the Pejachevich family (SIEBMACHER after 1893)

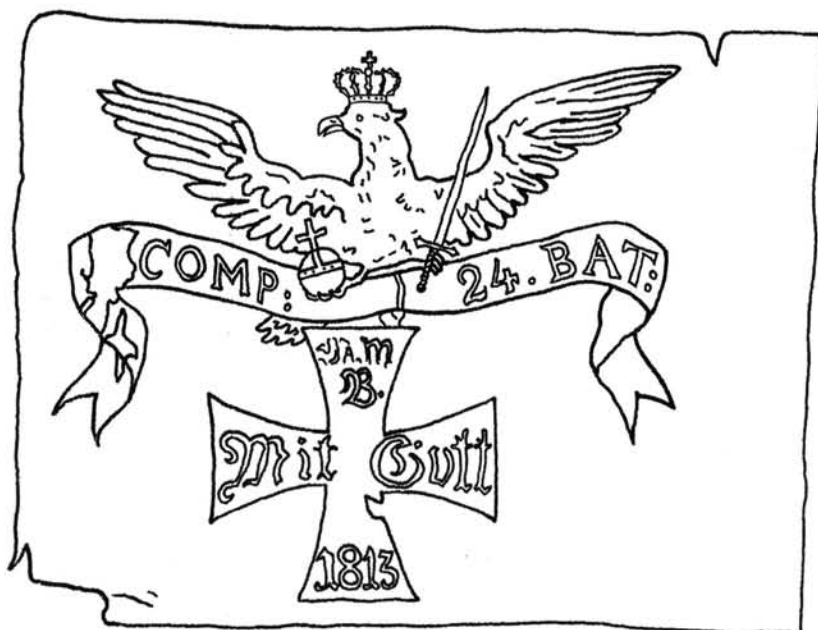
5. ábra. Pejachevich György címere, 1712. Primási Levéltár, Esztergom
(BEKE 1995 után)

Figure 5. György Pejachevich's coat-of-arms, 1712. Primatical archives, Esztergom
(after BEKE 1995)

6. ábra. A Pejachevich család grófi címere, XVIII–XIX. sz. Laczkó Dezső Múzeum, Veszprém
(Fotó: Oszkó Zs.)

Figure 6. The count's coat-of-arms of the Pejachevich family, 18th–19th century,
Dezső Laczkó Museum, Veszprém (Photo: Zs. Oszkó)

7. ábra. A porosz királyi hadsereg 24. (berlini) népfölkelő zászlójának zászlaja, 1813
(Ausstellung ... 1957 után, a szerző rajza)
Figure 7. Flag of the 24th (Berlin) territorial battalion of the royal Prussian army, 1813
(Ausstellung... after 1957, drawing by the author)

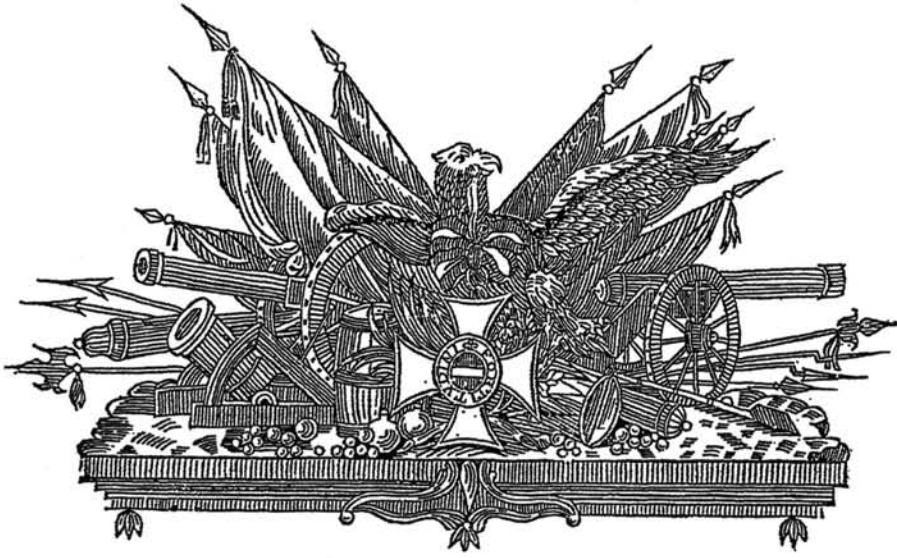

8. ábra. A Glina folyó környéke az 1788-as hadi események színhelyeivel Lipszky János térképén, 1806
(LIPSZKY 1806 után) (Fotó: Koncz P.)
Figure 8. The region of the Glina river, with the scenes of the 1788 military incidents on
János Lipszky's map, 1806
(after LIPSZKY 1806) (Photo: P. Koncz)

9. ábra. A Glina folyó környéke az 1788-as hadiesemények színhelyeivel, XIX. század vége
(Zone 24 Kolonne XIV.)

Figure 9. The region of the Glina river, with the scenes of the 1788 military incidents, at the end of the 19th century (Zone 24 Kolonne XIV.)

10. ábra. Trófeum a Katonai Mária Terézia Rend jelvényével, 1811
(Statuten des Maria Theresien-Ordens 1811 után)

Figure 10. Trophy with the badge of the Military Maria Theresa Order, 1811
(Statuten des Maria Theresien-Ordens after 1811)

